

Сухачова Ірина Олександрівна
здобувач Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

Сучасна злочинність стає дедалі більш організованою, а її представники використовують усе більш витончені засоби конспірації, послуговуючись при цьому останніми досягненнями науки і техніки. Тому для виявлення й викриття злочинів та їх розслідування мають використовуватися спеціальні негласні засоби діяльності правоохоронних органів. На етапі досудового розслідування основними з таких засобів є негласні слідчі (розшукові) дії (далі - НСРД).

Відповідно до ч. 1 ст. 263 КПК України зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого виду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

За результатами застосування стороною обвинувачення такого негласного засобу отримання доказів як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж можливо встановити: факт передавання інформації у режимі реального часу з фіксацією змісту відомостей, що передаються, встановленням їх отримувача, кінцевого обладнання тощо; дані про початок, кінець, тривалість і зміст з'єднання, що передаються в режимі реального часу; зміст електронної пошти або SMS чи MMS повідомлень (як відкритих та прочитаних абонентом, так і невідкритих, і непрочитаних); зміст телефонних розмов підозрюваного або іншої особи.

Практична цінність проведення цієї НСРД визначається змістом зафіксованих розмов та дій, під час яких висвітлюються злочинні наміри. Ефективність зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж для отримання доказів не ставиться під

сумнів правознавцями, які досліджують ці питання, однак, окремі науковці вказують на неможливість його використання у доказуванні у сучасних умовах надання телекомунікаційних послуг абонентам мобільних операторів зв'язку в нашій державі.

Як вказує М.А. Самбор, за відсутності законодавчо встановленої вимоги щодо обов'язкового укладання угоди між ними виникає прогалина, пов'язана із встановленням правових зв'язків між оператором та споживачем, що, у свою чергу, унеможливило ідентифікацію особи – користувача кінцевого обладнання, тобто виконання вимог пункту 8 частини 2 статті 248 КПК України у клопотаннях щодо надання дозволу на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії та у відповідних ухвалах слідчого судді [1, с. 74].

З огляду на це науковець доходить висновку, що до часу законодавчого закріплення прав споживачів послуг рухомого (мобільного) зв'язку, зокрема тих, що вказують на необхідність дотримання винятково письмової форми договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтею 263, а також 268 КПК України, слід призупинити, а ті, що вже проведені, і їх результати долучені до матеріалів кримінальних проваджень, визнати такими, що є недопустимими як докази у кримінальному провадженні [1, с. 74].

З одного боку, зауваження науковця є слушними – надання телекомунікаційних послуг рухомого (мобільного) зв'язку на підставі угод з абонентами та операторами суттєво підвищить можливості щодо ідентифікації абонента спостереження. Однак, ми не підтримуємо пропозиції щодо припинення застосування зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу за вказаних ним підстав та визнати результати проведених негласних слідчих (розшукових) дій недопустимими.

По-перше, як слушно зазначає А. В. Шевчишен, якщо на законодавчому рівні прийняти відповідні зміни до нормативно-правових актів, які регламентують надання телекомунікаційних послуг, то укладення таких договорів займе дуже тривалий час [2]. Так, останні два роки сумарна кількість абонентів рухомого (мобільного) зв'язку в Україні коливається у межах 57-59 млн. абонентів. Тобто необхідно буде укласти угоди на обслуговування приблизно 52 млн номерів рухомого (мобільного) зв'язку. Якщо взяти до уваги те, що така абонентська база формувалася з 1993 року, то можна однозначно стверджувати, що на переведення її на контрактну

основу займе роки, протягом яких не буде здійснюватися у кримінальних провадженнях зняття інформації з телекомунікаційних мереж [2].

По-друге, отримати відомості про особу абонента передплатеного рухомого (мобільного) зв'язку, які є достатніми для його ідентифікації, можна під час допиту осіб, яким цей абонент телефонує. Якщо ставити під сумнів доказове значення відомостей про абонента, які отримані в такий спосіб [1? с/ 74], то за логікою М.А. Самбора, ми не зможемо отримати фактичних підстав для проведення жодної не тільки негласної слідчої (розшукової), але й інших слідчих (розшукових) дій. Якщо допитана особа дала неправдиві свідчення щодо номеру мобільного телефону іншої особи, то результати зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж будуть визнані недопустимими, а особа, відносно якої була помилково проведена ця негласна слідча (розшукова) дія, відповідно до вимог статті 253 КПК буде повідомлена та матиме можливість захистити своє право на приватне життя[2].

Таким чином, КПК України містить достатні гарантії захисту цього права особи під час проведення заняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж і потреба в таких радикальних діях, які пропонує М.А. Самбор, відсутня.

За результатами аналізу чинного кримінального процесуального законодавства, доходимо висновку, що одержання інформації про з'єднання абонентів не передбачено КПК України як окрема слідча дія. Проте воно є негласною дією, що проводиться найчастіше і стосується транспортних телекомунікаційних мереж. Оскільки одержання інформації про з'єднання абонентів не пов'язано з обмеженням конституційних прав конкретних осіб, таке одержання, на нашу думку, допустимо здійснювати без дозволу слідчого судді за узгодженням з прокурором. Так, пропонуємо доповнити ст. 263 КПК України частиною 5 наступного змісту: «Одержання інформації про з'єднання абонентів здійснюється без ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора».

Список використаних джерел

1. Самбор М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані зі зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановленням місцезнаходження радіоелектронного засобу: підстави для проведення та умови гарантування прав і свобод людини та громадянина як споживача послуг рухомого мобільного зв'язку. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Юридичні науки». 2013. № 1 (4). С. 74-81.

2. Шавчишен А. В. Можливості негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. 2016. URL:
<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5154/1/>